

Den amerikanske science fiction-författaren Philip K. Dick hör till dem som nådde berömmelsen sent i livet. När han avled i ett slaganfall 1982, var han efter att ha publicerat närmare femtio romaner och novellsamlingar antligen på väg att erhålla en bred uppmärksamhet: hans roman *Do Androids Dream of Electric Sheep* hade köpts av ett stort bolag och filmatiserades under titeln *Blade Runner* med Harrison Ford i huvudrollen.

Science fiction

The Shifting Realities
of Philip K. Dick
Edited by Lawrence Sutin
Pantheon Books, New York 1995

Efter Dicks död har denna upptäckande kurva bara fortsatt att stiga. Ett flertal andra av Dicks texter har funnit sin väg till vita duken; han har också blivit utsatt för postuma hyllningar från de mest skilda och vissa fall bisarra håll – bland annat av drogprofeten Timothy Leary som framställt Dick som en framstående tänkare och filosof för den moderna eran, och av Jean Baudrillard som har kallat Dick för en av de största experimentella författarna under nittonhundratalet; ett uttalande som man onekligen får ta med en nypa salt.

Estetisk hållning

Dicks påverkan har vidare smugit sig in som en estetisk hållning på diverse områden; man kan till exempel nämna designern Philippe Starck som anammat namn och benämningar ur författarens böcker och applicerat dem på ett antal av de produkter han formgivit.

Dick framstår också som en föregångsman och inspiratör till den numera så uttjatade och svårdefinierade genre inom litteratur och olika visuella media som brukar kallas för cyberpunk.

Under nittitalet har också en alltmer seriös granskning av Dicks författarskap vidtagit. I Frankrike, som alltid varit en föregångare när det gäller att plocka upp främst amerikanska populärkulturella uttryck och utsätta dem för teoretisk hårdmangling, har Dick länge varit hällen som en formförförare av den moderna engelskspråkiga prosan.

Aven i USA har Dicks författarskap kommit bli alltmer seriöst behandlat; både New York Times och LA Weekly har haft stort uppslagna artiklar om Dick. LA Weekly toppade sin förstasida med orden "The Novelist of the

Alltmer hyllad science fiction-författare

I både USA och Frankrike har science fiction-författaren Philip K. Dick blivit alltmer seriöst behandlad, skriver Fredrik Ekman i sin anmeldan av antologin *The Shifting Realities* of Philip K. Dick.

'90s Has Been Dead Eight Years'.

Ett ytterligare tecken på Dicks stigande status och att han som författare rört sig långt utanför genrelitteraturens hägn, är den samlingsvolym med texter från författarens penna som nu givits ut av Pantheon Book och redigerats av Lawrence Sutin.

I denna välredigerade och vackra bok, har Sutin gjort ett brett snitt ur Dicks produktion; materialet består av förord och essäer som bara varit tillgängliga i diverse obskyra magasin och science fiction-fanzine, och av ett antal publicerade texter som kretsar kring en rad olika ämnen.

Boken är uppdelad i avdelningar där Sutin har kategoriserat texterna under titlar som "autobiographical writings", "writings on science fiction", "essays and speeches" et cetera.

Opublicerat material

Utöver dessa texter har även Sutin inkluderat två tidigare aldrig publicerade kapitel till en tänkt fortsättning på Dicks kanske bästa roman, *Mannen i det höga slottet* (1962; sv. övers. 1979); plus ett antal olika synopsisidéer till romaner och noveller, men också förslag till TV-serier som *Mission Impossible*.

Boken avslutas med ett par utdrag ur den journal, *Exegesis*, som Dick började författa på mitten av sjuttitalet efter att han hade erfarit en oförklarlig och skrämmande upplevelse (av oerhörda mått enligt författaren själv); en upplevelse som han beskrev dels som en uppenbarelse och dels som ett besittande av något främmande inom honom. Denna uppenbarelse eller möjligen psykotiska genombrott upptog Dick fram till hans död, och utgjorde också det dramatiska stoffet till hans sista tre böcker; den så kallade VALIS-trilogin.

Det intressanta med *The Shifting Realities* of Philip K. Dick,

är att den visar på den enorma bredden i Dicks författarskap; men också att den ger en bild av hur omkist sagt växlande kvaliteten på Dicks texter kunde vara – boken är långt ifrån någon devot hyllning till en litterär ikon, utan sätter det mångfacetterade uttrycket framför stramhet och sober elegans.

Bland de intressantaste styckena i boken, är dels de självbiografiskt förankrade avsnitten som med en ironisk distans behandlar Dicks roll som kämpande författare i ett undanskymt litterärt

Både New York Times och LA Weekly har haft stort uppslagna artiklar om Dick. LA Weekly toppade sin förstasida med orden "The Novelist of the '90s Has Been Dead Eight Years".

fack; och dels de texter som tar upp och reflekterar kring begreppet science fiction. Dessa stycken är ofta låsvärda av det skälet att de har en avspänd ton och att Dick i dem förmår att visa varför han är så framgångsrik just som genreförfattare.

Dick är egentligen på flera sätt mycket kritisk mot science fiction-genren som sådan – han hävdar till exempel att den sällan förmår att visa relationer med psykologiskt djup mellan vuxna människor; att man som science fiction-författare är utelämnad åt en publik som består mestadels av finna ynglingar, och så vidare. Samtidigt som Dick uttrycker sina dubier över den roll han tagit på sig som författare, skyr han emellertid som pesten att mötas av uppmärksamhet från exempel-

vis den akademiska världen. I en recensionen som Dick publicerade 1980 och som behandlar en studie av SF-litteraturen betitlad *The Cybernetic Imagination* i Science Fiction skriven av en viss Dr Warrick, bruser han upp av indignation över att erhålla en seriöst menad, men som han ser det, också totalt okunnig granskning.

Recensionen avslutas med att Dick betackar sig för denna form av uppmärksamhet och att han försvarar SF-författarnas rätt att utgöra ett subkulturellt element: "Dont dignify us. Our power to stimulate human imagination and to delight is intrinsic to us already. Quite frankly, we were doing fine before you came along."

De texter i *The Shifting Realities* of Philip K. Dick som gör störst intryck, är emellertid de två kapitel som Dick skrev till en planerad fortsättning på romanen *Mannen i det höga slottet*. Här visar Dick vilket oerhört driven författaren han kunde vara; framförallt ger han prov på sin förmåga att inkorporera avancerade och fantasieggande idéer på ett organiskt sätt i sin prosa.

Ett segrande Tyskland

Mannen i det höga slottet, är en bok som tecknar upp ett scenario där utvecklingen i världen så att säga tagit en omvänd kurs; i det universum som skissas i romanen har Tyskland och Japan i själva verket gått segrande ur andra världskriget och USA finner sig därför styrt med järnhand av de två nationerna.

Dick använder dock inte denna intrigkonstruktion – som flera andra författare också utnyttjat, till exempel Robert Harris i romanen *Fatherland* häromåret – till att enbart skapa en färgstark scenografi; Dicks primära syfte är i stället att generera idéer om parallellitet och samtidighet i texten. I vissa scener finns antydningar om att den värld som vi möter i boken inte är "ensam";

Kulturredaktör: Peter Elmlund

genom vissa glipor eller öppningar i tillvaron ges det aningar om en annan dimension där de allierade inte förlorade kriget och där USA sålunda inte befinner sig under tysk/japansk överhöghet.

I de två strama och suggestiva kapitel som är inkluderade i *The Shifting Realities* of Philip K. Dick, utvecklar och konkretiserar Dick den mångtydighet som den ursprungliga boken var fylld av. Sorgligt nog avbröt Dick projektet då han ansåg att den inte orka-
"ge sig in i den nazistiska tankevärlden en gång till".

Orakelbok

Denna idé att vi lever jämsides med ett otal världar med stora eller små inbördes skillnader, är något som utgör själva kärnan i Dicks författarskap. Genom sitt intresse för den uråldriga kinesiska orakelboken *I Ching*, som också spelar en dramatisk och viktig roll i *Mannen i det höga slottet*, utvecklade Dick en filosofi där idén om parallellitet är central. Dick gick också så långt att han hävdade att en stor del av det han skrev om i sina böcker inte var möjliga framtidsvisioner, utan i stället beskrivningar av alternativa universa.

När Dick går in på att mer tydligt formulera detta, faller dock en del av spänningen i hans tankemodeller; de fungerar egentligen bäst när de är invälda i en romanintryck vilket tillåter läsaren själv att nysta upp och avkoda dem. Samma problem uppstår också i de avslutande avsnitten i *The Shifting Realities* of Philip K. Dick, där Sutin har inkluderat en flertal essäer av Dick där han bland annat försöker att formulera sig kring den märkliga upplevelsen han drabbades av 1974.

Man kan helt kort konstatera när man läser dessa texter, att Dick inte var kapabel att på ett tillfredsställande sätt i essästisk form leda i bevis och diskutera den gudssyn präglad av mysticism som kom att dominera hans liv under sjuttio- och åttio-talet. Dicks tankar och vidlyftiga idéer behövde helt enkelt den specifika form och yta som science fiction-romanen kunde erbjuda som ett effektivt bollplank.

FREDRIK EKMAN

Av Philip K. Dick:

"*Mannen i det höga slottet*" (Kindbergs; övers. Eva Gabrielsson)
"Blade Runner" (Bakthall; övers. Roland Adlerberth)
"Ubik" (Bakthall; övers. Johan Frick)
"Flöda min gråt, sa polisen" (Bernce; övers. Sven Christer Swan)

Hellre jämlik vård än effektiv

Skall vården vara jämlik eller skall den minimera antalet dödsfall? Det är en fråga Per-Olof Bolander avhandlar.

Enligt en enkät anser en majoritet av tillfrågade landstingspolitiker att jämlikhet i vården bör prioriteras.

Vårdresurserna bör fördelas så att fler arbetare räddas även om det betyder att det totala antalet räddade sjunker. Det är comme il faut att med en förfärad rysning skygga för den här sortens resonemang.

Fina människor sitter hellre under korkeken och luktar på blommorna än räknar pengar mot liv. Som om sambandet inte finns där bara för att man låter bli

att göra kalkylen, och som om det fanns någon naturens givna ordning, inte för människor att försöka påverka, i hur liemannen opererar.

Individens livslopp kan ingen säkert förutsäga men kollektivt är formerna för både liv och död beräkningsbara samhällsfenomen och bara anarkoliberaler torde kunna hävda att dessa samband bör ligga utanför den poli-

tiska maktens domäner.

De politiker som vill prioritera jämlik död framför minimal död skall därför respekteras för att klara sig ha accepterat den makt över liv och död som faktiskt är deras.

Deras villighet att sprida nivellerande död bland tjänstemän och andra icke-proletärer visar att de åtminstone har en insikt om maktens destruktiva potenti-

al, något många av deras kollegor som enbart poserar som de goda gävarnas givare aldrig skulle tillstå.

Däremot kan man ju ha synpunkter på hur de vill tillämpa denna makt. För icke-proletärer kan det vara av intresse att män och moderater var mindre benägna att offra dem på jämlikhetens nedsödlade altare.

PER-OLOF BOLANDER

Kultursidan stänger för semester. Vi återkommer tisdagen 13 augusti.